

STREDOEURÓPSKE HUMANISTICKÉ FÓRUM 2020

HUMANIZMUS A VÝZVY
21. STOROČIA

SPOLOČNOSŤ PROMETHEUS
– združenie svetských humanistov

STREDOEURÓPSKE HUMANISTICKÉ FÓRUM 2020

HUMANIZMUS A VÝZVY 21. STOROČIA.

ISBN: 978-80-570-2640-2

9 788057 026402

Zostavovateľ:	PhDr. Roman Hradecký (ed.)
Recenzenti:	prof. PhDr. Vasil Gluchman, CSc. doc. PhDr. Matej Beňo, CSc.
Jazyková korektúra:	PhDr. Ľudmila Šimčáková
Vydavateľ:	Spoločnosť Prometheus – združenie svetských humanistov
Sadzba:	Danielson, s.r.o.
Tlač:	Danielson, s.r.o.
Vydanie:	Prvé
Počet strán:	180
Rok vydania:	2020
Náklad:	500 kusov

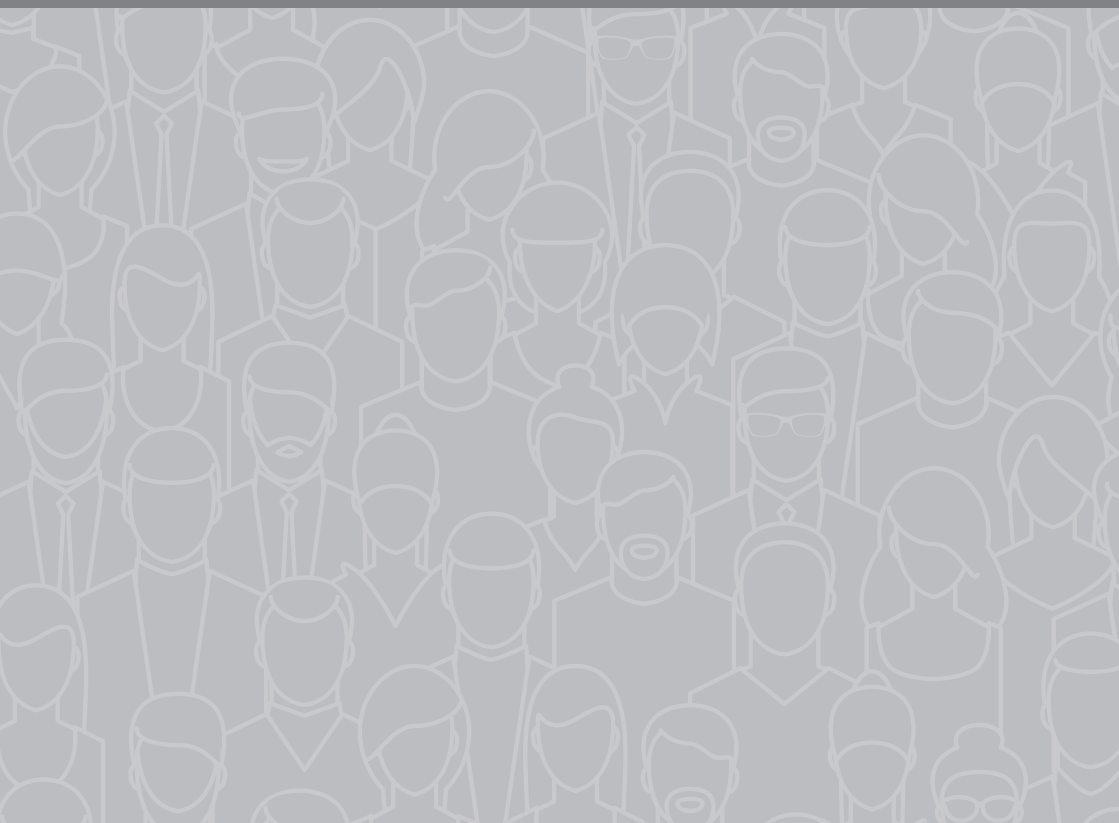
Vydané vďaka podpore Humanists International, nadácie Pantheon Foundation, Jána Miadoka i členským príspevkom, darom a podielu z 2 % daní, ktoré venovali naši členovia a sympatizanti.

SPOLOČNOSŤ PROMETHEUS – združenie svetských humanistov
Pod Bánošom 14 • 974 11 Banská Bystrica
e-mail: office@prometheus.sk • www.prometheus.sk

POSTAVENIE HUMANISTICKÝCH (SEKULÁRNYCH) OBČANOV NA SLOVENSKU A V STREDNEJ EURÓPE

Politický analytik, historik, publicista a mierový aktivista **doc. Mgr. Eduard Chmelár, PhD.**, je rodákom z Modry. Vyštudoval žurnalistiku na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a interkultúrne vzťahy na University of Warwick vo Veľkej Británii. Je autorom štyroch kníh, desiatok odborných štúdií a tisícok článkov z oblasti medzinárodných vzťahov, slovenských dejín a filozofie komunikácie.

Za svoju publicistickú činnosť získal niekoľko ocenení doma i v zahraničí. Je najznámejším mierovým aktivistom na Slovensku, viedol celý rad protivojnových kampaní, okrem iného aj najväčší mierový pochod v dejinách SR – proti vojne v Iraku. Bývalý rektor Akadémie médií, vysokej školy mediálnej a marketingovej komunikácie. V roku 2019 bol nezávislým kandidátom na prezidenta Slovenskej republiky. Žije v Galante.

Čo je a čo nie je Odluka cirkvi od štátu

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá vyvracaním najväčších mýtov, demagogických tvrdení a lží od odporcov odluky cirkvi od štátu na Slovensku. Dokazuje, že hlavná príčina, pre ktorú sa najbohatšia cirkev na Slovensku – katolícka – bojí odluky, nie sú peniaze, ale strata vplyvu na politiku štátu, ktorý sa pod jej tlakom zmenil na klerikálny. Rovnako dokazuje, že cirkvám boli po roku 1989 odovzdané do vlastníctva aj majetky, ktoré jej podľa práva nikdy nepatrili, ergo boli štátne a cirkev ich mala iba v správe. Humanisti musia ubrániť sekulárny charakter štátu, ktorý je základným znakom demokratického zriadenia a ktorého požiadavka siaha až do vzniku republiky v roku 1918.

Abstract

The article deals with the refutation of the biggest myths, demagogic claims and lies of opponents of the separation of church and state in Slovakia. It proves that the main reason for which the richest church in Slovakia - the Catholic - is afraid of separation, is not money, but the loss of influence on the politics of the state, which has turned into clerical under its pressure. It also proves that after the year 1989 the churches also gained to the ownership property from the state that never belonged to them by law. The property was state-owned and the church only administrated it. Humanists must defend the secular character of the state, which is a fundamental feature of a democratic establishment and whose demand dates back to the creation of the Republic in the year 1918.

Konferencia biskupov Slovenska vyrazila do ofenzívy. Prestalo ju baviť pretvarovať sa, že s odlukou cirkví od štátu nemá problém, ako to hlásala tri desaťročia, a tvrdo sa postavila na odpor voči tejto požiadavke. Najostrejšie to urobil gréckokatolícky arcibiskup Cyril Vasil', ktorý zverejnil video plné nepravdivých tvrdení o tejto otázke.¹ Keďže vladyka Cyril je vzdelaný muž, profesor cirkevného práva, nepredpokladám, že z jeho strany ide o pochybenie a neznalosť vecí, ale hrubé zavádzanie, lož a demagógiu, čo je od duchovného predstaviteľa osobitne smutné správanie. Povedzme si teda, v čom arcibiskup nehovoril pravdu.

Na úvod sa najvyšší predstaviteľ gréckokatolíckej cirkvi pokúsil urobiť definíciu, keď konštatoval, že odluka nie je tam, kde jedna inštitúcia legálne zasahuje do života druhej. Preto podľa neho odluka cirkví od štátu už na Slovensku existuje od roku 1989. S prvou časťou sa dá do značnej miery súhlasiť. Keď viac ako pol milióna veriacich podpísalo v roku 1987 petíciu za odluku cirkví od štátu, predstavovali si to naozaj tak ako znela ich žiadosť – „Základnou našou požiadavkou je odluka cirkví od štátu, z ktorej by vyplývalo, že štát sa nebude miešať do orga-

1 <https://www.youtube.com/watch?v=zBAEmQAXDs6t=102s>

*nizácie a činností cirkví. Z tejto základnej požiadavky vyplýva väčšina našich ostatných návrhov*² – o nič viac im nešlo. Ak teda liberáli sústavne pripomínajú, že odluka cirkví od štátu je poslednou nespĺnenou požiadavkou Nežnej revolúcie, je to len jeden uhol pohľadu. Cirkvi to takto nikdy nechápali. To však neznamená, že majú pravdu. Spomínaná definícia odluky totiž znamená, že nielen štát nesmie zasahovať do života cirkví, ale ani cirkvi nesmú zasahovať do politiky štátu. A práve táto podmienka je dosiaľ nenaplnená.

Po roku 1989 sa cirkvi skutočne stali slobodnými. Jedna z nich – práve tá najsilnejšia, katolícka cirkev - však stupňovala zásahy do politiky štátu takým agresívnym spôsobom, že začala postupne ohrozovať sekulárny charakter štátu vymedzený ústavou. Slovenská republika sa dostala do područia klerikalizmu – systému, v ktorom je náboženstvo zneužívané na politické ciele, čo podľa prieskumov verejnej mienky odmieta drvivá väčšina obyvateľov, vrátane veriacich. Klerikalizmus znamená, že katolícka cirkev na Slovensku ovplyvňuje tvorbu a prijímanie legislatívy, požaduje pripomienkovanie zákonov, v pastierskych listoch dáva inštrukcie veriacim, koho majú voliť, prostredníctvom tzv. vatikánskej zmluvy určuje štátu, ktoré sviatky musí Slovenská republika svätiť a aké aktivity katolíckej cirkvi musí financovať.

Cirkevní hodnostári sa nám usilujú nahovoriť, že je to prirodzené, keď takto pôsobí cirkev na verejnosť. Nielenže to nie je prirodzené, ale je to priam zvrátené. Uvedieme to na príklade. Predstavte si, že by jehovisti, ktorí odmietajú transfúziu krvi, začali presadzovať zákon, aby bola transfúzia zakázaná pre všetkých na celom území republiky. Asi by sme to považovali za šialené. Nikto jehovistom nevstupuje do ich viery, ale odmietame, aby sa ich normy správania stali normami celého štátu. Podobne je to aj s katolíckymi predstavami o tom, že umelé ukončenie tehotenstva je hriech a vražda a že by ženy nemali mať prístup k interrupcii. Predstavte si, že by ateisti začali presadzovať zákon, že z dôvodu preľudnenia Zeme, ktorá nedokáže uživiť rastúci počet ľudských bytostí, by mal mať každý človek iba jedno dieťa a ak žena otehotnie druhýkrát, musí ísť na potrat. Nielen katolíkov by to iste pobúrilo a my by sme boli medzi prvými, čo by sa postavili na ich obranu. Skrátka, nikto vám nebráni slobodne vyznávať svoju vieru a hodnoty, ktoré z nich vyplývajú, pokiaľ tým neohrozujete celospoločenskú stabilitu a nenúťte iných žiť podľa vašich zásad. Preto, keď arcibiskup Vasil' tvrdí, že odluka cirkví od štátu tu už existuje, buď nehovorí pravdu alebo treba doplniť, že dnes potrebujeme tento proces dovŕšiť odlukou štátu od cirkví.

Vladyka Cyril sa ďalej pokúša argumentovať príkladmi z iných krajín, že spojenie štátu a cirkví je prirodzené. Považujeme to od neho za veľmi nepekné, že si zámerne vyberal len príklady na potvrdenie svojej teórie a ani tie neuviedol v kontexte, resp. zamlčal o nich dôležité až klúčové veci. Napríklad poukázal na to, že vo Veľkej Británii je kráľovná hlavou anglikánskej cirkvi, ktorá na návrh premiéra vymenúva biskupov a tí sa automaticky stávajú členmi parlamentu. Nespomenul však niekoľko podstatných skutočností. Anglikánska cirkev nie je financovaná štátom, ale prioritne sa financuje sama z výnosov svojho značného

2 SURMÁNEK, ŠTEFAN: *Odluka cirkví od štátu – podmienka a nevyhnutný predpoklad rozvoja modernej občianskej spoločnosti*. In: file:///C:/Users/Lenovo/AppData/Local/Temp/2_surmanek.pdf

majetku. Ďalším zdrojom sú poplatky, dary a dobrovoľné príspevky. Okrem toho anglikánska cirkev potrebuje napríklad odobrenie parlamentu na to, aby mohla zmeniť základnú knihu modlitieb – a to by hľadám pán arcibiskup nechcel. Navyše, Veľká Británia je monarchiou a biskupi sa stávajú členmi nevolenej Hornej snemovne, takže si dovoľím pánovi arcibiskupovi pripomenúť, že Slovensko je republikou. A to už nehovorím o tom, že anglikánske cirkvi vo Walese a Severnom Írsku sú odštátnené a škótska presbyteriánska cirkev nikdy štátna nebola.

Keď hovorí Cyril Vasil' o katolíckych štátoch, zámerne nespomína tie, kde bola dôsledná odluka cirkví od štátu, vrátane tej finančnej, dávno uskutočnená. Platí to nielen o Francúzsku, kde sa tak stalo už v roku 1905, ale napríklad aj o Taliansku, Španielsku, Portugalsku, Holandsku a od 1. januára 2014 si cirkev financujú sami aj veriaci v Poľsku. Taktiež v tradične katolíckom Írsku dodnes platná ústava z roku 1937 v čl. 44, ods. 2.2 zaväzuje štát, že „žiadne náboženstvo nebude finančne podporovať“. Keď pán arcibiskup vykresľuje problém tak, že odluku si želajú len marxisti a materialisti, ktorým sú duchovné potreby ukradnuté, chce tým povedať, že také katolícke bašty ako je Poľsko alebo Španielsko podľahli marxizmu? Je to podobná demagógia až hlúposť, ako keby sme my vysvetľovali jeho biskupské heslo *Parati semper – Stále pripravení* ako pioniersky sľub (budovať a brániť socialistickú vlasť) „Vždy pripravení“.

Gréckokatolícky arcibiskup brutálne zavádza aj vo svojom pokuse historicky vysvetliť financovanie cirkví štátom. Tvrdí, že tento model tu funguje od čias osvietenstva, hoci nemá nič spoločné s osvietenstvom, ale s absolutizmom. Je až úsmevné, že sa pri tom odvoláva na Máriu Teréziu. Chápem, že táto cisárovná gréckokatolíckej cirkvi veľmi pomohla, keď ju zrovnoprávnila s rímskokatolíckou. Ale na druhej strane vzala cirkvi mnohé dovtedajšie privilégia – odňala jej právomoc cenzúry, zakázala zverejňovať výnosy pápeža bez súhlasu panovníčky, zrušila jezuitský rád a sekularizovala školstvo. Ďalej podrobila cirkev väčšej a pravidelnejšej administratívnej kontrole, obmedzila nárast cirkevného majetku, zrušila výnimku z daní pre klérus a zredukovala počet cirkevných sviatkov – dost' inšpiratívne riešenie pre dnešok, keď je vhodné pripomenúť, že viacero vlád štátov EÚ sa dalo na podobnú cestu a predkladajú návrhy na zrušenie cirkevných, ale i štátnych sviatkov z ekonomických dôvodov (porovnajte to so Slovenskom, ktoré de facto odovzdalo časť právomocí tohto druhu Vatikánu). Jej syn Jozef II. zašiel ešte ďalej, keď zrušil takmer všetky rehole od kartuziánov až po františkánov, zrušil viac ako polovicu kláštorov, zrušil platnosť cirkevných zákonov vo svetských veciach, obmedzil cirkevnú súdnu pôsobnosť a vydal tolerančný patent, čím vyhlásil náboženskú slobodu (Mária Terézia ešte trestala prebehlíkov z katolíckej cirkvi dvoma rokmi väzenia).³ Naozaj chce ísť arcibiskup Vasil' touto osvieteneckou cestou a obmedziť privilégia cirkví? Budeme len radi.

Samozrejme, takéto odvolávanie sa na starobylých panovníkov je scestné. Je to rovnako demagogické akoby sme sa my odvolávali na kráľa Mateja Korvína, ktorý financovanie cirkví štátom zrušil. My sa vo svojej argumentácii opierame

3 Historicko-právny exkurz do problematiky vzťahu štátu a cirkví. In: <https://www.pravnenoviny.sk/odluka-cirkvi-od-statu-i-aky-vplyv-mali-na-pravnu-upravu-financovania-cirkvi-maria-terezia-hitler-komunisti-a-havei>

o moderný výklad demokratického štátu, v ktorom musia byť cirkve a štát oddelené a navzájom do svojej činnosti nesmú zasahovať. Z tejto filozofie vychádza aj naša ústava, ktorá hneď v prvom článku ustanovuje, že Slovenská republika sa neviaže na nijakú ideológiu ani náboženstvo. Je teda svetonázorovo neutrálna.

Najčastejšou námietkou odporcov odluky je argument, že aj tí, ktorí nechodia do divadla, na futbal a na univerzitu, platia kultúru, šport a školstvo, že všetci financujeme armádu či zdravotníctvo. Považujem to za oblundné porovnanie. Nechce sa mi veriť, že Konferencia biskupov Slovenska nechápe rozdiel medzi ústavne danou povinnosťou štátu zabezpečiť všetkým občanom vzdelanie a zdravotnú starostlivosť a slobodným rozhodnutím byť súčasťou nejakého náboženského spoločenstva. Rovnako scestný príklad uviedol pán arcibiskup v súvislosti s armádou a políciou. Opierať sa pri zdôvodňovaní financovania cirkvi štátom o financovanie armády je také hlúpe, ako keby zväz poľovníkov začal namietat, prečo aj oni nie sú financovaní štátom, keď sú na Slovensku najväčšou ozbrojenou skupinou. Je vo verejnom záujme, aby armáda a polícia chránila všetkých občanov – ale nie je vo verejnom záujme, aby boli všetci katolíci, resp. aby boli členmi registrovaných cirkvi.

Inak povedané, štát neprežije bez všeobecnej zdravotnej starostlivosti a bezpečnostných zložiek, ale bez cirkvi dokáže fungovať veľmi úspešne. Keďže je štát podľa Ústavy SR nábožensky a svetonázorovo neutrálny, nemal by platiť nijakú cirkve – tak ako neplatí ani združenia sekulárnych humanistov. Na Slovensku sú však týmto spôsobom diskriminované nielen sekulárne združenia, ale aj menšie cirkvi, ktoré nie sú registrované, lebo nespĺnili podmienku 50 000 členov, čo neexistuje nikde na svete. A mimochodom, keď už pán arcibiskup spomína školy, divadlá alebo armádu, je nepredstaviteľné, že by napríklad univerzity napojené na štátny rozpočet – spomeniem oblasť, kde pôsobíme – ignorovali pokyny ministerstva školstva a sebavedomo by tvrdili, že ony sú oddelené od štátu. Cirkvi si musia rozmysliet, do akej sféry chcú patriť, ale nie je možné mať voči štátu iba práva a nemať žiadne povinnosti, keď od neho poberáte dotácie.

Ale aby sme pánovi arcibiskupovi nekrivdili, takéto pokrivené názory na odluku cirkvi od štátu nemá len on. Sú to postoje v podstate všetkých vrcholových predstaviteľov katolíckej cirkvi na Slovensku a nie sú určené vzdelanej verejnosti, ale ich vlastným ovečkám, v ktorých vyvolávajú ničím nepodložený absurdný strach. Už kardinál Korec v jednej kázni pred pätnástimi rokmi strašil veriacich, že podporovatelia odluky chcú náš národ odlúčiť od Cyrila, Metoda, Gorazda a iných veriacich osobností našich dejín. Je to oblundná lož. Nikto, ani ten najradikálnejší liberál, netvrdí, že by sme mali vyhodit' z našich dejín Bernoláka a Hollého či kardinála Rudnaya a biskupa Moysesu. Nikto cirkvi ani nevylučuje zo spoločnosti. Ale cirkevní hodnostári medzi veriacimi nezodpovedne rozširujú strach. Preto sa nás ľudia na Orave s obavami pýtali, čo to tá odluka je, lebo pán farár im povedal, že keď sa tom presadí, nebudú môcť chodiť do kostola. Sú to nehanebné lži. Odluka vôbec nie je namierená proti veriacim, snaží sa len urovnať a zrovnoprávniť vzťahy v demokratickom štáte a vyspelým cirkevným spoločenstvám pevným vo svojej viere, prináša aj slobodu.

Na prvý pohľad to vyzerá, že našim cirkvám chýba odvaha k slobode, hoci vieme, že sú aj také, ktoré dotácie od štátu hrdo odmietajú (bahájske spoločenstvo a jehovisti) a svoju vieru prežívajú napriek tomu hlboko. Niečo nám napovedia aj čísla. Arcibiskup Cyril Vasil' používa proti odluke aj argument, že väčšina občanov na Slovensku tvoria veriaci ľudia. Lenže prieskumy verejnej mienky hovoria jasnou rečou: väčšina občanov Slovenska, takmer 52 percent, odluku cirkví od štátu podporuje a proti je len 20 percent občanov.⁴ Len tretina veriacich by však bola ochotná platiť cirkev zo svojho. Zdá sa, že sme narazili na kameň úrazu. Ved' aj vladyka Cyril pohľadovo tvrdí, že prívržencom odluky ide o peniaze. No, vidí sa nám z tých čísel, že ešte viac jej odporcom. Napriek tomu si myslíme, že primárnym dôvodom odporu tu predsa len nie sú financie. Položme si otázku, prečo sa odluke tak vehementne, okázalo a najhlučnejšie bráni katolícka cirkev. Práve tá najbohatšia, ktorá jediná má istotu, že by netrpela núdzou. Aj niektoré menšie cirkvi sa bránia odluke, nevystupujú však tak hystericky proti nej a neorganizujú žiadne kampane. Nuž je to predovšetkým preto, lebo hlavný prospech, ktorý má Konferencia biskupov Slovenska z dnešného stavu, nie je tých niekoľko desiatok miliónov, ale zásadný vplyv na chod štátu, ktorý by stratila. Preto tvrdíme, že odstránenie klerikalizmu je hlavným cieľom odluky.

Samozrejme, tým nechceme povedať, že financie v tomto procese nebudú kameňom úrazu. Arcibiskup Zvolenský sa napríklad tvári, že stopnutie financií katolíckej cirkvi od štátu neublíži, ale kým tie peniaze dostávajú, berie ich ako odškodné za odobraté majetky, ktoré im komunisti vrátili v dezolátnom stave. Toto je už čisté vydieranie na úrovni mafie. V tejto republike boli v reštitúciách vrátené majetky tisícom občanov, ale nikto si nežiadal a ani prirodzene nedostal odškodné za ich poškodenie – iba Konferencia biskupov Slovenska, ktorá ústami arcibiskupa Vasil'a vyčíta prívržencom odluky ich „úzko materialistické vnímanie“. No kto z nás je tu posadnutý mamonom? Druhá ich požiadavka je rovnako drzá: vraj sa odluka nemôže uskutočniť bez vrátenia majetku. Rád by som Konferencii biskupov Slovenska pripomenul, že cirkevné reštitúcie sa na Slovensku skončili prijatím zákona v roku 2005 a následným prijatím uznesenia NR SR č. 1551 zo dňa 17. marca 2005: „*Národná rada v súvislosti so schválením návrhu zákona o navrátení vlastníctva k niektorým nehnuteľnostiam vyhlasuje, že nadobudnutím účinnosti zákona o navrátení vlastníctva k nehnuteľným veciam cirkvám a náboženským spoločnostiam a prechode vlastníctva k niektorým veciam považuje proces reštitúcií majetku cirkví a náboženských spoločností za UZAVRETÝ.*“

Keď už hovoríme o cirkevných majetkoch, vieme dokázať, že cirkev dostala po roku 1989 aj majetky, ktoré jej podľa práva nikdy nepatrili. Čo si myslíte, prečo mohla panovníčka Mária Terézia obmedzovať rast cirkevného majetku a Jozef II. rušiť rády a kláštory? Keby tieto panovníci svojvoľne siahli na cirkevný majetok, pápež by ich exkomunikoval – ibaže by ten majetok nikdy nebol cirkevný. V skutočnosti totiž patrili štátu a cirkev ho iba spravovala. Štát mohol na neho kedykoľvek siahnuť. Tento systém prevzala od habsburskej monarchie

4 <https://domov.sme.sk/c/22484140/za-odluku-cirkvi-od-statu-je-takmer-52-percent-slovakov.html?ref=trz>

aj prvá Česko-slovenská republika, aj vojnový Slovenský štát: bez súhlasu vlády cirkev nesmela hýbať s majetkom, nesmela ho využívať neschváleným spôsobom a každý rok musela vyúčtovať stav hospodárenia s majetkom, ktorý využívala. Tieto doklady o vyúčtovaní cirkevného majetku by mali byť tak v štátnom ústrednom archíve, ako aj na ministerstve kultúry. Katolícka cirkev sa dnes však farizejsky tvári, že nepozná veľkosť svojho majetku – to jej však nebráni žiadať o navrátenie majetku, o ktorom údajne nevie, že ho má. Veľkosť majetku každého subjektu sa dá ľahko zistiť cez daňové priznania. Cirkvi sú však od platenia daní oslobodené. Som presvedčený, že toto je jeden z hlavných dôvodov, prečo sa tak stalo. Dôležitou otázkou je aj to, ako s týmito majetkami cirkvi narábajú. Tak napríklad katolícka cirkev bez akýchkoľvek morálnych zábran prenajala poľovnícke revíry niekdajšiemu bossovi organizovaného zločinu na Slovensku Jozefovi Majskému, ktorý jej za to dal urobiť nejaké „čosi“ na Dóme sv. Martina. Takéto šafárenie s majetkom by malo znepokojovať predovšetkým veriacich.

Na záver sa vrátime k tomu, čo to o cirkvi vypovedá, keď odmieta odľuku. Katolícky kňaz a dlhoročný politický väzeň Anton Srholec, ktorého som si mimoriadne vážil za jeho životné postoje a hlbokú ľudskosť, na konci života kládol svojím spolupracovníkom na srdce, aby po jeho smrti nežiadali od štátu žiaden príspevok na činnosť združenia Resoty, ktoré pomáha bezdomovcom. Bol totiž presvedčený, že dobrý a zmysluplný projekt si musí vedieť nájsť financie na svoju činnosť sám, inak zanikne. Ak by sme teda mali brať vážne námietky cirkevných predstaviteľov, že ich ženie strach o budúcnosť ich cirkví, potom by sme museli konštatovať, že ich víra je v stave klinickej smrti, keď jediné, čo ju drží pri živote, je finančná infúzia od štátu. Komu tým vyjadrujú nedôveru? Štátu? Veriacim? Bohu? Poctivý kňaz Anton Srholec ich spôsoby veľmi dobre poznal, a preto nazval katolícku cirkev „poslednou totalitárnou baštou“, z ktorej sa vytratil dialóg a zároveň vyjadril presvedčenie, že „tak ako padol po zuby ozbrojený totalitný režim, tak padne aj dnešná cirkevná štruktúra, lebo veci sa budú musieť zmeniť“.

Ak chcú byť cirkvi slobodné, musia sa správať aj dospelo a nenechať sa vydržiavať od štátu. Sekulárny štát je základom modernej európskej štátnosti. Nie je to žiadna komunistická idea. Bola základnou požiadavkou už pri zrode republiky, je obsiahnutá v krstnom liste Česko-Slovenska, vo Washingtonskej deklarácii z 18. októbra 1918. Je to masarykovská idea. Práve sekularizácia umožnila rovnoprávnosť všetkých ľudí. Cirkvi sú v sekulárnom štáte chápané ako združenia a spolky, v rámci ktorých sa môžu veriaci slobodne rozvíjať, ale svoje vnútorné stanovy – kanonické právo – nesmú vnucovať celej spoločnosti. Je to veľmi jednoduché. Tento model nikomu neberie žiadne práva a demokratizuje spoločnosť. Naopak, pokušenie zneužiť duchovnú moc na dosahovanie politických cieľov, ale i opačné úsilie svetskej moci vtiahnuť duchovnú moc do politických zápasov, je hrozba ohrozujúca ako sféru politiky, tak i samotnú cirkev. Veríme, že to nakoniec pochopí aj Konferencia biskupov Slovenska. Lebo väčšina občanov to už chápe.

